EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2014 06 02
COM(2014) 312 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl to, kaip valstybės narės įgyvendina 2008 m. liepos 24 d. Pamatinį sprendimą 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose

TURINYS

Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl to, kaip valstybės narės įgyvendina 2008 m. liepos 24 d. Pamatinį sprendimą 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose

1. Įvadas 3
1.1. Pamatinio sprendimo tikslas ir taikymo sritis 3
1.2. Pagrindinių teisių apsaugos priemonės 4
1.3. Pagrindiniai Pamatinio sprendimo elementai 4
1.4. Įgyvendinimo padėtis ir neįgyvendinimo pasekmės 5
2. Pamatinio sprendimo įgyvendinimo valstybėse narėse vertinimas 6
2.1. Preliminarus gautų perkėlimo teisės aktų vertinimas 6
2.2. Tam tikrų svarbiausių Pamatinio sprendimo nuostatų vertinimas 7
2.2.1. Apkaltinamojo nuosprendžio apibrėžtis 7
2.2.2. Atsižvelgimo į užsienio šalyse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius sąlygos 7
2.2.3. Lygiavertės teisinės pasekmės 8
2.2.3.1. Ikiteisminio tyrimo etapas 9
2.2.3.2. Bylos nagrinėjimo etapas 9
2.2.3.3. Nuosprendžio vykdymo etapas 10
2.2.4. Pakankamų duomenų apie ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius surinkimas 10
3. Išvada 11

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl to, kaip valstybės narės įgyvendina 2008 m. liepos 24 d. Pamatinį sprendimą 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose

1. ĮVADAS

1.1. Pamatinio sprendimo tikslas ir taikymo sritis

Tikroje teisingumo erdvėje, kuri yra grindžiama tarpusavio pasitikėjimu, Europos Sąjunga aktyviai siekia užtikrinti, kad piliečiai būtų saugomi nuo nusikaltimų visoje Europos Sąjungoje ir kad būtų laikomasi pagrindinių piliečių teisių jiems dalyvaujant baudžiamosiose bylose (kaip nukentėjusieji ar kaip kaltinamieji).

Europos Sąjungoje, kur žmonės gali nevaržomai judėti ir įsikurti, siekiant puoselėti ir plėtoti tikrą Europos teisingumo erdvę būtina užtikrinti, kad į vieno asmens apkaltinamuosius nuosprendžius, priimtus vienoje valstybėje narėje, būtų atsižvelgiama ir kitoje valstybėje narėje – tai leis užkirsti kelią naujiems nusikaltimams. Tam kaltininkui nusikaltus vėl, į šį elgesio veiksnį, laikantis proceso teisingumo principo, turėtų būti atsižvelgiama ir naujame baudžiamajame procese.

Kad baudžiamasis persekiojimas ir nusikaltimų aukų apsaugą Europos Sąjungoje būtų veiksmingi, svarbu, kad visose valstybėse narėse būtų nustatytos visose baudžiamojo proceso stadijose taikytinos taisyklės, pagal kurias atsižvelgiama į tai, ar asmuo nusikalsta pirmą kartą, ar jau buvo nuteistas kitoje valstybėje narėje. Galimybė įvertinti kaltininko nusikalstamą praeitį yra labai svarbi, kad nauja baudžiamoji byla būtų veiksminga – visų pirma, kad būtų priimami pagrįsti sprendimai dėl kardomojo kalinimo ar paleidimo už užstatą, o nuosprendžio priėmimo etapu būtų atsižvelgiama į visą prieinamą informaciją.

Remiantis šiais argumentais ir buvo priimtas 2008 m. liepos 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose. Šiuo pamatiniu sprendimu vienos valstybės narės teisminėms institucijoms sudaroma galimybė atsižvelgti į kitų valstybių narių priimtus nuosprendžius baudžiamosiose bylose. Jame nustatomos sąlygos, pagal kurias asmeniui iškeltoje baudžiamojoje byloje šios institucijos atsižvelgia į anksčiau kitose valstybėse narėse to asmens atžvilgiu priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius dėl kitų faktinių aplinkybių. Naujose baudžiamosiose bylose valstybės narės turi užtikrinti, kad į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, priimtus kitose valstybėse narėse, būtų atsižvelgiama pagal tas pačias nuostatas, kaip ir į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, priimtus nacionalinių teismų.

Šis pamatinis sprendimas pakeičia 1970 m. gegužės 28 d. Europos Tarybos konvencijos dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo[1] 56 straipsnį dėl atsižvelgimo į nuosprendžius baudžiamosiose bylose, taikomą valstybėse narėse,

[1] http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&CM=1&NT=070. Šią konvenciją ratifikavo 11 ES valstybių narių: AT, BE, BG, CY, DK, EE, LT, LV, NL, RO ir ES.

kurios yra šios konvencijos šalys. Informaciją apie ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius galima gauti naudojantis Europos nuosprendžių registrų informacine sistema (ECRIS)[2].

Šios ataskaitos tikslas – preliminariai įvertinti perkėlimo teisės aktus, apie kuriuos jau pranešta Komisijai.

Nuo 2014 m. gruodžio 1 d., kai pasibaigė penkerių metų pereinamasis laikotarpis po Lisabonos sutarties įsigaliojimo, Teisingumo Teismo teisminiai įgaliojimai ir Komisijos įgaliojimai pradėti pažeidimų nagrinėjimo procedūrą bus visa apimtimi taikomi iki Lisabonos sutarties priimties ES teisės aktams teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose ir policijos bendradarbiavimo srityse.

1.2. Pagrindinių teisių apsaugos priemonės

Kaip nustatyta Pamatinio sprendimo 1 straipsnio 2 dalyje ir 12 konstatuojamojoje dalyje, jame laikomasi pagrindinių teisių ir pagrindinių teisės principų, įtvirtintų Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje ir išdėstytų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija).

Todėl kai kurios valstybės narės savo įgyvendinimo teisės aktuose aiškiai nurodo, kad naujose baudžiamosiose bylose atsižvelgiant į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius yra užtikrinama pagrindinių teisių apsauga ir laikomasi pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų. Kai kuriose valstybėse narėse į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius neatsižvelgiama tuomet, kai yra pagrindo manyti, kad dėl to būtų pažeista kitoje valstybėje narėje nuteisto asmens laisvė ir jo teisės. Kitos valstybės narės įgyvendinimo teisės akte nustatė aiškų reikalavimą, kad ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis turi būti priimtas užtikrinant teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, kaip apibrėžta Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau – EŽTK) 6 straipsnyje (AT, DE, PL).

1.3. Pagrindiniai Pamatinio sprendimo elementai

Šiuo pamatiniu sprendimu siekiama užtikrinti, kad nacionalinių teismų priimti apkaltinamieji nuosprendžiai ir kitose valstybėse narėse priimti apkaltinamieji nuosprendžiai turėtų panašias teisines pasekmes. Pamatinio sprendimo 2 straipsnyje apkaltinamasis nuosprendis apibrėžiamas kaip „bet kuris galutinis baudžiamojo teismo sprendimas, nustatantis asmens kaltę dėl baudžiamosios veikos“.

Pamatinio sprendimo 3 straipsnis yra svarbiausia jo nuostata. Šis straipsnis grindžiamas apkaltinamųjų nuosprendžių prilyginimu – jame nustatomas principas, kad užsienio šalyse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinės pasekmės turi būti lygiavertės nacionalinių teismų priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinėms pasekmėms pagal nacionalinę teisę („lygiavertiškumo principas“).

---

[2] 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2009/315/TVR dėl valstybių narių keitimosi informacija iš nuosprendžių registro organizavimo ir turinio: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:093:0023:0032:LT:PDF. 2009 m. balandžio 6 d. Tarybos sprendimas 2009/316/TVR dėl Europos nuosprendžių registrų informacinės sistemos (ECRIS) sukūrimo pagal Pamatinio sprendimo 2009/315/TVR 11 straipsnį: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:093:0033:0048:LT:PDF.

Tai reiškia prievolę atsižvelgti į užsienio šalyse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius laikantis nacionalinės teisės (valstybės narės turi atsižvelgti į užsienyje priimtą nuosprendį tik tiek, kiek privalėtų atsižvelgti į nacionalinio teismo apkaltinamąjį nuosprendį).

Į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius turi būti atsižvelgiama atliekant ikiteisminį tyrimą, teisminio nagrinėjimo metu ir vykdant apkaltinamąjį nuosprendį (3 straipsnio 2 dalis). Turi būti deramai atsižvelgta į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, ypač kalbant apie taikytinas procesines normas dėl:

kardomojo kalinimo;

nusikalstamos veikos apibrėžties;

bausmės rūšies ir dydžio;

sprendimo vykdymo.

Dėl to, kad naują bylą nagrinėjanti valstybė narė atsižvelgia į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, jie nėra keičiami, panaikinami ar peržiūrimi. Dėl bausmės naujoje baudžiamojoje byloje skyrimo Pamatiniame sprendime numatyta bendrosios taisyklės išimtis.

Jeigu nusikalstama veika, dėl kurios iškelta nauja byla, buvo padaryta dar nepriėmus arba iki galo neįvykdžius apkaltinamojo nuosprendžio kitoje valstybėje narėje, pagal Pagrindinį sprendimą valstybės narės neprivalo taikyti nacionalinių taisyklių dėl bausmių skyrimo, jei dėl tokių nacionalinių taisyklių taikymo užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams būtų ribojamos teisėjo galimybės paskirti bausmę naujoje byloje.

Be to, Pamatinio sprendimo 8 ir 9 konstatuojamosiose dalyse, kurias reikia skaityti kartu su jo 3 straipsnio 5 dalimi, pateikiamas tam tikras išaiškinimas – pabrėžiama, kad bausmės dydis turi būti proporcingas asmeninėms nusikalstamą veiką padariusio asmens aplinkybėms. Įdomu tai, kad nė vienos valstybės narės įgyvendinimo priemonėse nėra remiamasi 8 konstatuojamąja dalimi, kurioje nustatyta, kad jei baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu valstybėje narėje turima informacijos apie kitoje valstybėje narėje priimtą ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį, reikėtų kuo labiau vengti atitinkamam asmeniui taikyti mažiau palankias sąlygas nei tos, kurios būtų taikomos tuo atveju, jei tai būtų buvęs nacionalinis apkaltinamasis nuosprendis.

3 straipsnio 1 ir 2 dalyse kalbama apie bendruosius baudžiamosios teisės principus ir procedūras, pavyzdžiui, numatytus baudžiamojo proceso kodeksuose, kurie taikytini naujose baudžiamosiose bylose atsižvelgiant į užsienyje, kitoje valstybėje narėje, priimtą apkaltinamąjį nuosprendį. 3 straipsnio 4 ir 5 dalių įgyvendinimą reikia vertinti atsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisės principus ir procedūras, taikytinus skiriant bausmes (pvz., subendrintos bausmės).

1.4. Įgyvendinimo padėtis ir neįgyvendinimo pasekmės

Rengiant ataskaitą Komisijai buvo pranešta apie šių 22 valstybių narių nacionalinius įgyvendinimo teisės aktus: **AT, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, FI, FR, HU, HR, IE, LU, LV, NL, PL, RO, SE, SI, SK** ir **UK**.

Praėjus daugiau kaip 3 metams nuo įgyvendinimo termino pabaigos, 6 valstybės narės vis dar nepranešė apie priemones, kurių imtasi Pamatiniame sprendime nustatytiems įsipareigojimams įgyvendinti – tai **BE, ES, IT, LT, MT** ir **PT**.

4 valstybės narės pranešė Komisijai dar rengiančios atitinkamus perkėlimo į nacionalinę teisę priemones (**BE, ES, LT, MT**). Tačiau iki 2014 m. balandžio mėn. nė viena iš šių valstybių narių tų teisės aktų nepriėmė arba Komisijai apie juos nepranešė.

Pamatinio sprendimo įgyvendinimo padėties lentelė pateikiama priede.

Pamatinius sprendimus valstybės narės turi įgyvendinti kaip ir bet kurią kitą ES *acquis* dalį. Dėl savo pobūdžio pamatiniai sprendimai valstybėms narėms yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti, atžvilgiu, bet nacionalinės valdžios institucijos gali pasirinkti jų įgyvendinimo formą ir būdą. Pamatiniai sprendimai neveikia tiesiogiai. Vis dėlto atitinkamo aiškinimo principas yra privalomas pamatinių sprendimų, priimtų vadovaujantis buvusios Europos Sąjungos sutarties VI antraštinės dalies nuostatomis, atžvilgiu.

Nors neįgyvendinimas vienoje valstybėje neturi tiesioginių pasekmių kitoms valstybėms narėms, teisingumo sumetimais svarbu, kad vienos valstybės narės teismas galėtų atsižvelgti į galutinius nuosprendžius baudžiamosiose bylose, priimtus kitų valstybių narių teismų. Šią nuostatą padeda įgyvendinti ECRIS – decentralizuota informacinių technologijų sistema, užtikrinanti veiksmingą informavimą apie apkaltinamuosius nuosprendžius prieš valstybių narių piliečius, priimtus kitose valstybėse narėse. Europos teisingumo erdvėje svarbu užtikrinti, kad būtų tinkamai taikomas lygiavertiškumo principas ir kad užsienio šalyse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinės pasekmės visada būtų lygiavertės nacionalinių teismų priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinėms pasekmėms.

2. PAMATINIO SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO VALSTYBĖSE NARĖSE VERTINIMAS

2.1. Preliminarus gautų perkėlimo teisės aktų vertinimas

Ataskaitoje vertinama, kiek valstybės narės ėmėsi šiam pamatiniam sprendimui įgyvendinti reikiamų priemonių. Vertindama šios priemonės perkėlimo į nacionalinę baudžiamąją teisę apimtį Komisija visų pirma atsižvelgia į 3 straipsnyje nustatytus įsipareigojimus, t. y., ar tinkamai nustatytas lygiavertiškumo principas ir ar pagal nacionalinę teisę ankstesnių nuosprendžių teisinės pasekmės nacionalinėse baudžiamosios teisės sistemose atitinka ankstesnių užsienio šalyse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisines pasekmes.

Apskritai valstybės narės iš esmės pasirinko panašų metodą perkelti Pamatiniam sprendimui į nacionalinės teisės aktus ir baudžiamąją teisę. Daugumai valstybių narių reikėjo tiesiog iš dalies pakeisti šios srities teisės aktus, ir tik kelios priėmė atskirus įgyvendinimo teisės aktus, kurie atlieka perkėlimo funkciją.

Pamatinio sprendimo įgyvendinimui trukdo tai, kad 6 valstybės narės dar neįvykdė jame nustatyto įsipareigojimo.

2.2. Tam tikrų svarbiausių Pamatinio sprendimo nuostatų vertinimas

2.2.1. Apkaltinamojo nuosprendžio apibrėžtis

Ne visos valstybės narės oficialiai perkėlė apkaltinamojo nuosprendžio apibrėžtį „bet kuris galutinis baudžiamojo teismo sprendimas, nustatantis asmens kaltę dėl baudžiamosios veikos“. Kai kurios valstybės narės aiškiai neapibrėžė, ką laiko apkaltinamuoju nuosprendžiu taikydamos šį pamatinį sprendimą (AT, BG, DK, EL, FR, IE, LU, LV, RO, SE, SI, SK ir UK). Tačiau šios valstybės narės taiko savo baudžiamosios teisės bendruosius principus ir apibrėžtis. Pavyzdžiui, Latvija ir Rumunija, užuot aiškiai apibrėžusios ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, nurodo tik „recidyvą“.

Dėl netikslaus sąvokos „ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis“ vartojimo (ypač kalbant apie galutinius sprendimus) gali išsiskirti šio pamatinio sprendimo taikymo sritis, o dėl to asmenims gali trūkti teisinio tikrumo. Be to, Pamatinio sprendimo reikalavimą atsižvelgti tik į galutinius sprendimus taip pat reikėtų aiškinti turint omenyje procesinių teisių garantijas įtariamiesiems ir kaltinamiesiems baudžiamosiose bylose visoje Europos Sąjungoje. Tai, kad į Pamatinio sprendimo taikymo sritį patenka tik galutiniai sprendimai, visiškai atitinka nekaltumo prezumpcijos principą, kuris yra pagrindinių procesinių teisių apsaugos baudžiamajame procese pagrindas.

Suomijos ir Jungtinės Karalystės teisėje aiškiai įvardijamos sprendimų rūšys, atitinkančios „sąlygas, kuriomis atsižvelgiama į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius“ – tai sprendimai dėl laisvės atėmimo, viešųjų darbų skyrimo, baudų arba lygiaverčių sankcijų.

DK, FI, HR, LU, LV, SE ir SI nenustatė papildomų atsižvelgimo į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius sąlygų. Tose valstybėse narėse teismai kitoje valstybėje narėje priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams gali teikti tokią pačią reikšmę kaip ir savo valstybėje priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams (teismo diskrecijos principas). Šis požiūris skatina savitarpio pripažinimą – jis rodo tvirtą pasitikėjimą kitose valstybėse narėse priimtais galutiniais apkaltinamaisiais nuosprendžiais ir jų nuosprendžių registro sistemomis.

2.2.2. Atsižvelgimo į užsienio šalyse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius sąlygos

Daugumoje valstybių narių kompetentingos institucijos, norėdamos atsižvelgti į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius konkrečiose bylose, turi taikyti abipusio baudžiamumo sąlygą (kaip nustatyta jų įgyvendinimo teisės aktuose ir priemonėse) (AT, BG, CZ, CY, EL, FR, HU, NL, PL, RO, SK ir UK). Tai reiškia, kad teismas gali atsižvelgti į ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį tik tuomet, jei tai nuosprendis dėl nusikaltimo, kuris pagal tos valstybės narės teisę taip pat laikomas nusikaltimu ir už kurį baudžiama.

Abipusio baudžiamumo sąlygos taikymas pagal Pamatinį sprendimą pagrįstas, nes jame nustatyta tik tai, kad į kitoje valstybėje narėje priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius reikia „atsižvelgti“ tiek, kiek būtų atsižvelgiama į ankstesnius nacionalinių teismų apkaltinamuosius nuosprendžius, ir kad „jiems būtų priskirtos lygiavertės teisinės pasekmės“. Taigi jeigu už tam tikrus veiksmus, dėl kurių priimtas ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis, tam tikroje valstybėje narėje nėra baudžiama,

teismai negalės priskirti jam lygiaverčių teisinių pasekmių, nes nacionalinėje byloje atitinkamu atveju jokių teisinių pasekmių nebūtų.[3]

Vengrijos teisės aktas šiuo požiūriu formuluojamas truputį kitaip: užsienio šalies teismo sprendime nustatytos bausmės ar priemonės „negali prieštarauti Vengrijos teisei“. Nyderlandų teisės akte vartojama sąvoka „panašios nusikalstamos veikos“. Jame nustatyta, kad panaši nusikalstama veika gali būti tokia užsienio šalies teisėje nustatyta nusikalstama veika „kuri gali būti apibrėžta kitaip, tačiau siekiant apginti tuos pačius teisinius interesus, todėl priklausanti tai pačiai nusikalstamų veikų kategorijai kaip ir Nyderlandų teisėje nustatyta nusikalstama veika, su kuria yra susijusi nuostata dėl pakartotinio nusikalstamumo“. Ne visos valstybės narės taiko tokį metodą – kai kurios, pavyzdžiui, Prancūzija, remiasi teisiniu kvalifikavimu. Vertinant ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį abipusio baudžiamumo požiūriu, pirmiausia nustatoma, kokią nusikalstamą veiką pagal Prancūzijos teisę atitinka padaryta veika, o paskirta bausmė įvertinama atsižvelgiant į atitinkamas Prancūzijoje taikytinas bausmes. Slovakijos teisėje abipusio baudžiamumo sąlyga arba reikalavimas, kad kitų valstybių narių baudžiamosiose bylose priimti sprendimai būtų vykdytini ar turėtų lygiavertį poveikį Slovakijoje, taikomi tik tuomet, jei tai nustatyta tarptautinėje sutartyje ar teisės akte.

Kai kurios valstybės narės be abipusio baudžiamumo yra nustačiusios daugiau tenkintinų sąlygų. Pavyzdžiui, tai, kad be abipusio baudžiamumo fakto, dar turi būti pakankamai informacijos apie ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį (CY, PL)[4]. Lenkijos nacionalinėje teisėje nustatyta, kad į ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį negali būti atsižvelgiama, jeigu bylai taikoma atleidimo nuo bausmės priemonė, atitinkanti amnestiją arba malonę.

Be to, Slovakijoje į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius gali būti atsižvelgiama tuomet, jei valstybė yra atitinkamai įsipareigojusi pagal tarptautinę sutartį, kurios šalis ji yra. Airijoje kaltinamajam turi būti sudaryta galimybė pripažinti arba paneigti kiekvieną ankstesnį užsienio šalyje prieš jį priimtą apkaltinamąjį nuosprendį. Jei teismas „bet kuriuo tikslu“ remiasi ankstesniais apkaltinamaisiais nuosprendžiais, jis turi atlikti teisinę jų kontrolę arba juos turi aiškiai pripažinti kaltinamasis.

Vengrijoje į užsienio šalyje priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius gali būti atsižvelgiama tik atlikus sudėtingą pripažinimo procedūrą. Papildomos atsižvelgimo į užsienio šalyse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius sąlygos turėtų būti proporcingos šio pamatinio sprendimo tikslams.

2.2.3. Lygiavertės teisinės pasekmės

Apie teisines šio Pamatinio sprendimo aspekto aplinkybes kalbama ataskaitos 1.3 skyriuje „Pagrindiniai pamatinio sprendimo elementai“. Duomenys apie tai, kaip

[3] Taip pat žr. Pamatinio sprendimo 6 konstatuojamąją dalį.

[4] Kipro teisėje nustatyta, kas yra „pakankama informacija“, pvz., asmens, dėl kurio priimtas apkaltinamasis nuosprendis, vardas, pavardė, gimimo data ir vieta; apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo data, jį priėmusio teismo pavadinimas ir sprendimo įsiteisėjimo data; informacija apie nusikalstamą veiką, dėl kurios priimtas apkaltinamasis nuosprendis, ir jos padarymo data, nusikalstamos veikos pavadinimas ar teisinė apibrėžtis bei taikytinos teisės nuostatos; informacija apie apkaltinamojo nuosprendžio turinį ir, svarbiausia, apie nusikalstamą veiką, apie papildomas sankcijas, apsaugos priemones ir vėlesnius sprendimus, turinčius poveikio nuosprendžio vykdymui.

laikomasi taisyklės, kad ankstesnių užsienio šalyse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinės pasekmės turi būti lygiavertės nacionalinių teismų priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinėms pasekmėms, yra labai neišsamūs. Devynios valstybės narės nepateikė aiškios informacijos apie tai, kaip laikosi šios nuostatos. Iš gautų pranešimų susidaro vaizdas, kad 9 valstybės narės taiko tik lygiavertiškumo principą (3 straipsnio 1 dalis) – jos nepateikė išsamesnės informacijos apie tai, kokias teisines pasekmes jos priskiria ankstesniems užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams ir kokiu proceso etapu (ikiteisminio tyrimo, teisminio nagrinėjimo ar nuosprendžio vykdymo) pagal nacionalinę baudžiamąją teisę jos taikomos (3 straipsnio 2 dalis): BG, CZ, EE, HU, FR, LU, PL, RO ir SK.

Informacija apie nacionalines teisės sistemas ir apie pasekmes, priskiriamas ankstesniems apkaltinamiesiems nuosprendžiams, turi būti prieinama visoms valstybėms narėms ir ypač kaltinamiesiems – tai padeda užtikrinti teisinį tikrumą ir tarpusavio pasitikėjimą.

Atlikus preliminarų vertinimą, nustatyta, kad šios 13 valstybių narių savo pranešimuose apie Pamatinio sprendimo įgyvendinimą pateikė informaciją apie visus svarbiausius šio pamatinio sprendimo elementus (pvz., lygiavertiškumo principą ir teisines pasekmes): AT, CY, DE, DK, FI, EL, HR, IE, LV, NL, SE, SI ir UK.

2.2.3.1. Ikiteisminio tyrimo etapas

Kai kuriose valstybėse narėse į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius gali būti atsižvelgiama jau baudžiamosios bylos ikiteisminio tyrimo etapu. Vengrijoje duomenys iš baudžiamųjų bylų registrų ir kiti duomenys apie apkaltinamuosius nuosprendžius baudžiamosiose bylose gali būti laikomi naujausiais įrodymais, į kuriuos atsižvelgiama po įrodymų rinkimo procedūros prieš pradedant tyrimą kaltinamojo atžvilgiu. Švedijos teisės akte nustatyta, kad ankstesni apkaltinamieji nuosprendžiai yra reikšmingi priimant sprendimus dėl tyrimo iki bausmės skyrimo.

Ispanijoje į teismų sprendimus atsižvelgiama visose baudžiamojo proceso stadijose, nesvarbu, ar tai Ispanijos teismo, ar užsienio šalies teismo sprendimas, t. y. ir nustatant recidyvo faktą.

Kai kuriose valstybėse narėse ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis gali nulemti sprendimą dėl kardomojo kalinimo: sunkių nusikaltimų atveju tai gali reikšti, kad teismas atmes prašymą paleisti už užstatą (IE), o jei įtariamojo atžvilgiu pastaraisiais metais buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, gali būti nurodyta skirti jam kardomąjį kalinimą (AT, EL, NL, SE). Be to, į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius baudžiamosiose bylose galima atsižvelgti laikantis galimybės principo[5] (SE, SI).

Komisijos nuomone, jeigu valstybės narės atsižvelgia į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius priimdamos sprendimą dėl kardomojo kalinimo, šiame sprendime taikomų nacionalinės teisės kriterijų ir Pamatinio sprendimo kriterijų ryšį reikia atidžiai įvertinti vadovaujantis atitinkamomis Europos Tarybos rekomendacijomis[6] ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Sprendimo dėl kardomojo kalinimo

[5] Pagal šį principą prokurorui suteikiama diskrecija nuspręsti, ar tęsti bylos tyrimą, ar užbaigti procedūrą.

[6] Taip pat žr. Europos Tarybos rezoliuciją (65) 11 (1965 m. balandžio 9 d. priimtą viceministrų): https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=582145&SecMode=1&DocId=626216&Usage=2.

motyvai turi būti aiškiai susieti su nagrinėjama byla ir negali būti grindžiami vien tuo, kad asmuo jau buvo nuteistas.

2.2.3.2. Bylos nagrinėjimo teisme stadija

Daugelyje valstybių narių į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius atsižvelgiama priimant sprendimą dėl bausmės arba sankcijos rūšies, dydžio ir apimties (AT, CY, DE, DK, HR, HU, IE, LV, NL, SE, SI ir UK), pavyzdžiui, kaip į lemiamą veiksnį sprendžiant dėl kaltės lygio (HR), bausmės tikslo (HR) ir dėl to, ar yra sunkinančių aplinkybių (DK, LV, UK).

Švedijoje lygtinis nuosprendis negali būti priimamas, jei kaltinamasis anksčiau buvo nuteistas//teisiamas? Danijos ir Švedijos teisėje taip pat nustatyta, kad ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis laikomas sunkinančia aplinkybe tik tuomet, jei nusikalstama veika, dėl kurios jis buvo priimtas, yra susijusi su dabar tiriama nusikalstama veika. Pagal Slovėnijos nacionalinę teisę teismai, spręsdami dėl bausmės griežtumo, turi atsižvelgti į tai, ar anksčiau padaryta nusikalstama veika yra tokios pat rūšies kaip nagrinėjama, ar abiejų nusikalstamų veikų motyvas tas pats ir kiek laiko praėjo nuo ankstesnio apkaltinamojo nuosprendžio skyrimo, atleidimo nuo bausmės ar senaties termino pabaigos.

Kai kuriose valstybėse narėse atsižvelgiama į tai, kiek laiko praėjo nuo ankstesnio apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo, skyrimo, atleidimo nuo bausmės ar senaties termino pabaigos (DK, NL, SE, SI). Į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius taip pat gali būti atsižvelgiama, kai teismas priima nutartį užtikrinti kaltinamojo dalyvavimą bylos nagrinėjime arba išvengti rizikos, kad jis nusikals dar kartą, ypač jei priimami sprendimai skirti kardomąjį kalinimą ar taikyti kitas galimas priemones kaltinamojo dalyvavimui užtikrinti (SI).

Be to, gali būti, kad ankstesnis apkaltinamasis nuosprendis nulemia, kokiai Baudžiamojo kodekso teisinei kategorijai bus priskirta nusikalstama veika (HU, NL, UK), pavyzdžiui, vertinant nusikalstamos veikos sunkumą (UK).

2.2.3.3. Nuosprendžio vykdymo etapas

Kai kuriose valstybėse narėse į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius atsižvelgiama bausmės vykdymo etapu (DE, HR, NL ir SE). Pavyzdžiui, gali būti, kad į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius atsižvelgiama priimant sprendimą dėl lygtinio nuteisimo (DE, SE), lygtinio paleidimo anksčiau laiko (DE) arba kai panaikinamas bausmės ar laisvės atėmimo priemonės lygtinis pobūdis (AT, DE). Kai kuriose šalyse teismai turi atsižvelgti į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius ir spręsdami, ar nuteistas asmuo turėtų būti siunčiamas į aukšto apsaugos lygio padalinį (SE) arba įstaigą, skirtą recidyvistams (NL). Dažnai pabrėžiama, kad teismai turėtų panaikinti lygtinį bausmės ar laisvės atėmimo priemonės pobūdį, jei per atitinkamą laikotarpį asmuo nusikalsta (DE, SE). Švedijoje į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius taip pat atsižvelgiama sprendžiant, ar bausmę iki gyvos galvos pakeisti terminuota laisvės atėmimo bausme.

2.2.4. Pakankamų duomenų apie ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius surinkimas

Kai kurios valstybės narės taip pat pranešė Komisijai apie nacionalinės teisės aktus ar nacionalinės teisės nuostatas dėl nacionalinių nuosprendžių registrų sistemas (EE, HU ir LV).

Tik dvi valstybės narės (EE, IE) nurodė keitimąsi informacija iš nuosprendžių registro (ECRIS). Taip gali būti dėl to, kad priimant Pamatinį sprendimą ECRIS sistema dar nebuvo įdiegta. Valstybės narės pradėjo naudoti ECRIS 2012 m. balandžio mėn. – šiuo metu nuosprendžių registrų informacija per ECRIS keičiasi 25 valstybių narių centrinės institucijos. ECRIS padeda tinkamai įgyvendinti šį pamatinį sprendimą. Tačiau vis dar ne visos centrinės institucijos yra tarpusavyje susietos.

3. IŠVADA

- Šiame pamatiniame sprendime nustatomas pagrindinis užsienio ir nacionalinių teismų priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių lygiavertiškumo principas, kuriuo vadovaujamasi naujose baudžiamosiose bylose. Jame patvirtinamas principas, kad valstybės narės kitose valstybėse narėse priimtam apkaltinamajam nuosprendžiui turėtų priskirti teisines pasekmes, lygiavertes jos teismų pagal nacionalinę teisę priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių pasekmėms, neatsižvelgiant į tai, ar pagal nacionalinę teisę šios pasekmės laikomos su byla susijusiais faktais ar procesinės arba materialinės teisės klausimais. Tačiau Pamatinio sprendimo 5 konstatuojamojoje dalyje sakoma, kad „šiuo pamatiniu sprendimu nesiekiama suderinti pagal įvairius nacionalinius teisės aktus priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius ir galiojančius ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, o pareiga atsižvelgti į kitose valstybėse narėse priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius egzistuoja tik tiek, kiek pagal nacionalinę teisę atsižvelgiama į ankstesnius nacionalinius apkaltinamuosius nuosprendžius“.

  Pamatinis sprendimas labai padeda skatinti tarpusavio pasitikėjimą baudžiamosios teisės aktais ir teismo sprendimais Europos teisingumo erdvėje, nes ugdo teisminės kultūrą, kurioje iš esmės atsižvelgiama į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, priimtus kitoje valstybėje narėje.

- Nors 22 valstybės narės įdėjo pastangų, kad šis pamatinis sprendimas būtų perkeltas į nacionalinę teisę, atitikties jo nuostatoms ir teisinėms idėjoms lygis įvairiose valstybėse narėse labai skirtingas. Iš esmės teigiamai vertinamos iš 13 valstybių narių gautos nacionalinės įgyvendinimo nuostatos: AT, CY, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LV, NL, SE, SI ir UK.

- Kitos pranešimus atsiuntusios 9 valstybės narės nepateikė Komisijai svarių duomenų, kad į jų nacionalinės baudžiamosios teisės sistemą perkelta nuostata dėl ankstesniems apkaltinamiesiems nuosprendžiams priskiriamų teisinių pasekmių. Todėl neįmanoma įvertinti, ar šios valstybės narės šios nuostatos laikosi.

- Dėl Pamatinio sprendimo neperkėlimo arba dalinio ar nevisiško perkėlimo nukenčia Europos teisingumo erdvės veiksmingumas. Be to, tai gali nuvilti

teisėtus ES piliečių lūkesčius, nes jie nepatiria naudos, kurią teikia ši priemonė, skirta nusikaltimų recidyvo prevencijai.

- Tenka apgailestauti, kad vėluojama įgyvendinti pamatinį sprendimą, kuris leistų veiksmingiau administruoti baudžiamojo teisingumo sistemą, nes suteiktų teisinių priemonių kaltinamųjų nusikalstamai praeičiai įvertinti ir taip apsaugoti nukentėjusiuosius.
- Komisija ir toliau atidžiai stebės, kaip valstybės narės laikosi visų pamatinio sprendimo reikalavimų. Visų pirma Komisija nagrinės, ar valstybės narės tinkamai taiko lygiavertiškumo principą ir ar užtikrina, kad jų baudžiamosios teisės sistemoje teisinės užsienio šalyse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinės pasekmės iš esmės būtų lygiavertės nacionalinių teismų apkaltinamųjų nuosprendžių teisinėms pasekmėms.
- Nepaprastai svarbu, kad visos valstybės narės atsižvelgtų į šią ataskaitą ir pateiktų dar trūkstamą svarbią informaciją Komisijai ir taip įvykdytų savo įsipareigojimus pagal Sutartį. Komisija taip pat ragina tas valstybes nares, kurios nurodė rengiančios atitinkamus teisės aktus, kuo greičiau pradėti juos taikyti ir pranešti jai apie šias nacionalines priemones. Komisija ragina to dar nepadariusias valstybes nares imtis skubių priemonių, kad šis pamatinis sprendimas būtų iki galo įgyvendintas. Be to, ji ragina tas valstybes nares, kurios perkėlė jį neteisingai, peržiūrėti ir suderinti savo nacionalinius įgyvendinimo teisės aktus su Pamatinio sprendimo nuostatomis.